

Investigation of the Effects of In-Service Training Provided by the Ministry of National Education on the Professional Development of Teachers ¹

Sergen KÖKTAŞ ² Bünyamin AĞALDAY ³

To cite this article:

Köktaş, S., Ağalday, B. (2023). Investigation of the Effects of In-Service Training Provided by the Ministry of National Education on the Professional Development of Teachers [MEB Tarafından Uzaktan Eğitimle Yapılan Hizmet İçi Eğitimlerin Öğretmenlerin Mesleki Gelişimlerine Etkisinin İncelenmesi] *Electronic Journal of Education Sciences, [Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi]*, 12(24), 131-151. DOI: 10.55605/ejedus.1341521

Research article

Received: 2023-08-11

Accepted: 2023-09-20

Abstract

This research examines the effects of in-service training provided by the Ministry of National Education (MoNE) on teachers' professional development. The research was conducted in a phenomenological pattern, one of the qualitative research methods. The research study group consists of 29 teachers selected by the maximum variation sampling method. The data were obtained with a semi-structured interview form. Content analysis was used in the analysis of the data of the research. Considering the findings, most of the teachers who participated in the study stated that the distance in-service training was generally carried out following the purpose, contributed to professional development and personality development, was effective in increasing the motivation of the teachers, and that the in-service training was based on current knowledge and skills. On the other hand, the teachers who have a negative opinion against distance in-service training stated that the distance in-service training is not suitable for the needs and branch-specific, they are insufficient in providing participation, they are not practical, etc. and said that if these problems are resolved, the training will be efficient and effective. As a result of the research, some suggestions were presented.

Keywords: Distance Education, In-Service Training, Professional Development, Teacher.

¹ This study was produced from the master's degree project prepared by the first author under the supervision of the second author.

² Corresponding Author, Deputy School Principal, sergenkoktas@gmail.com, MoNE

³ Author, Assoc. Prof., Mardin Artuklu University

MEB Tarafından Uzaktan Eğitimle Yapılan Hizmet İçi Eğitimlerin Öğretmenlerin Mesleki Gelişimlerine Etkisinin İncelenmesi ⁴

Sergen KÖKTAŞ ⁵ Bünyamin AĞALDAY ⁶

Atıf:

Köktaş, S., Ağalday, B. (2023). Investigation of the Effects of In-Service Training Provided by the Ministry of National Education on the Professional Development of Teachers [MEB Tarafından Uzaktan Eğitimle Yapılan Hizmet İçi Eğitimlerin Öğretmenlerin Mesleki Gelişimlerine Etkisinin İncelenmesi] *Electronic Journal of Education Sciences*, [Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi], 12(24), 131-151. DOI: 10.55605/ejedus.1341521

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 2023-08-11

Kabul Tarihi: 2023-09-20

Öz

Bu araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından uzaktan eğitimle yapılan hizmet içi eğitimlerin öğretmenlerin mesleki gelişimlerine etkisini incelemektedir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desende yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi ile seçilen 29 öğretmen oluşturmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilmiştir. Araştırmanın verilerinin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Bulgulara bakıldığında araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunun yapılan uzaktan hizmet içi eğitimlerin genel olarak amaca uygun olarak yapıldığını, mesleki gelişim ve kişilik gelişimine katkı sağladığı, öğretmenlerin motivasyonlarını artırmada etkili olduğunu ve hizmet içi eğitimlerin güncel bilgi ve becerilere dayalı olduğunu belirtmişlerdir. Uzaktan hizmet içi eğitimlere karşı olumsuz görüşte bulunan öğretmenlerin ise uzaktan hizmet içi eğitimlerin ihtiyaca uygun ve branşa özgü olmadığını, katılım sağlamada eksik olduğunu, uygulamaya dönük olmadığını vs. gibi görüşler belirtmiş ve bu sorunlar giderildiği takdirde eğitimlerin verimli ve etkili olacağını belirtmişlerdir. Araştırmanın sonucunda bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Uzaktan Eğitim, Hizmet İçi Eğitim, Mesleki Gelişim, Öğretmen.

⁴ Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans dönem projesinden üretilmiştir.

⁵ Sorumlu Yazar, Okul Müdür Yardımcısı, sergenkoktas@gmail.com, Milli Eğitim Bakanlığı

⁶ Yazar, Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi

Giriş

Günümüzde bilgi çağı olarak adlandırılan dönemde, sürekli değişen bir çevreyle karşı karşıyayız. Bu dönemde toplumlar, kendilerini sürekli olarak güncellemeli ve teknolojinin ilerlemesiyle birlikte meslek gruplarının hizmet öncesi eğitimi yetersiz kaldığında hizmet içi eğitimi sürekli bir gereklilik olarak kabul etmelidirler. Bilgi çağında, tüm sistemler kendilerini geliştirirken eğitim sisteminin de bu gelişmelere ayak uydurması beklenmektedir ve aslında toplumun gelişimini ve değişimini destekleyen bir sistem olarak görülmelidir (Taymaz, 1986).

Eğitim sisteminin dinamik bir yapıya sahip olması, bilim ve teknolojideki gelişmelere hızla uyum sağlamasının yanı sıra, öğretmenlik gibi toplumların gelişimine büyük katkı sağlayan meslekler için de hayati bir öneme sahiptir (Gözler, 2009). Öğretmenlerin mesleki yeterliliklerini korumak ve bilgi birikimlerini güncellemek amacıyla hizmet içi eğitime ihtiyaçları vardır. Ancak, öğretmenlerin sıkı bir okul programı nedeniyle mesleki gelişim faaliyetlerine yeterince zaman ayıramaması, uzaktan eğitimin bu ihtiyacı karşılayan bir çözüm sunduğunu göstermektedir. Eğitim sistemi içinde öğretmenlerin mesleki gelişimlerini sürdürmeleri ve güncel kalmaları, hem öğrencilerin kaliteli bir eğitim almasını sağlamak hem de toplumun ihtiyaçlarına yanıt vermek için vazgeçilmezdir. Geleneksel mesleki gelişim fırsatları sıklıkla zaman ve coğrafi kısıtlamalarla sınırlıdır ve bu nedenle uzaktan hizmet içi eğitim, öğretmenlere esneklik sunarak bu zorlukları aşma potansiyeline sahiptir.

Okulların amacını gerçekleştirebilmesi ve eğitimin kaliteli olması, öğretmenler aracılığı ile sağlanabilir. Meslek öncesi alınan eğitim zamanla güncelliğini yitirebilir. Bu durum meslek gerekliliklerinin yerine getirilmesini zorlaştırabilir. Eğitimcilerin mesleğinde gelişim sağlaması okulda gerçekleşen daha iyi bir eğitim-öğretim için gereklidir (Gökkyer, 2012). Öğretmenlerin mesleki gelişimlerini yaşam boyu zaman ve mekândan bağımsız bir şekilde sürekli yerine getirebilmeleri için uzaktan eğitimle hizmet içi eğitimleri almaları ile sağlanabilir. Yaşadığımız çağın bilgi çağı olması sebebi ile öğretmenlerin de gelişmelere ayak uydurabilmesi için kendilerini sürekli yenilemeleri gerekmekte ve bu da uzaktan hizmet içi eğitimlerle sağlanabilmektedir (Parmaksız, 2010). Hizmet içi eğitim öğretmenlerin mesleki gelişiminde büyük önem taşımaktadır. Hizmet içi eğitim, bir öğretmen için mesleki gelişimini sağlayabilmesinde hizmet öncesi eğitim kadar önem taşımaktadır (Karagöz, 2006). Hizmet içi eğitimin uzaktan bir şekilde yapılması ile eğitimin zaman ve mekandan bağımsız bir hale getirilmesi, daha geniş kitlelere ulaştırılması ve aynı zamanda ekonomik bir hale getirilmesi sağlanmıştır (Özmen vd., 2002).

Uzaktan eğitimin bir alternatif olarak değil yüz yüze eğitim kadar etkili bir seçenek olarak görülmesi, yaşadığımız çağın gereklilikleri arasında yer almaktadır. Öğretmenlerin mesleki gelişiminde hizmet içi eğitimde uzaktan eğitimin kullanılması birçok yönden fayda sağlayabilmektedir. Var olan çalışmaların büyük bir bölümünde hizmet içi eğitimin öğretmene tecrübe ve dolayısıyla çocukların başarılarına katkı sağladığı görülmüştür (Harris ve Sass, 2008). Hizmet içi eğitimde uzaktan eğitimin öğretmenleri zaman, mekân ve ekonomik yönden rahatlatması önemli unsurlar arasında yer almaktadır (Özdem, 2007). Öğretmen adayları hizmet öncesi dönemde derslerini alırken bazı üniversitelerde 40-50 kişilik bazı üniversitelerde ise 100-200 kişilik sınıflarda eğitim almaktadırlar. Bu durum öğretmenlerin mesleki dersleri yeterince tanınamaması ve mesleki derslerinden yeterince verim alamamalarına neden olmaktadır. Yaşanan bu durum göreve yeni başlamış öğretmenlerin donanımsal açıdan ne durumda olduklarını bilmedikleri için mesleki süreç içerisinde kendilerini geliştirme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır (Ataünal, 2003).

Bilgi ve becerilerin sürekli yenilenmesi, öğretmenlerin lisans eğitiminde kazandıkları bilgi ve becerilerin de yenilenmesini gerekli kılmaktadır (Öztürk ve Sancak, 2007). Bu durum öğretmenlerin mesleki gelişim noktasında ihtiyaçlarının hizmet içi eğitimden karşılayabildiğini göstermektedir. Öğretmenlerin hizmet içi eğitim olarak kendilerini geliştirmesi, eğitim için yenilenen programların uygulanmasına da katkı sunmaktadır. Geçmiş yıllarda birçok ülkede başarı ile uygulanmış eğitim-öğretim programlarının başarısızlık sonucu uygulamadan kaldırılması da öğretmenlerin uygulama için yeterli bilgi ve beceriye sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır (Ayas vd., 1993). Öğretmenlerin yeni çağdaş programları uygulaması için yeterli donanımına sahip olması, hizmet içi eğitime önem verilmesi ile sağlanabilir. Uygulanan eğitim programlarının yeniden başarısızlığa uğramaması için öğretmenler bilgi ve becerilerini çağın gereklerine göre yenilemeli ve bu da hizmet içi eğitime önem verilerek yapılmalıdır (Tekin ve Ayas, 2005).

Hizmet içi eğitim hem öğretmene hem de kuruma birçok katkı sunmaktadır. Mesleki becerilerin geliştirilmesi için verilen hizmet içi eğitim, nitelikli iş gücüne dönüştürülmelidir. Nitelikli iş gücüne sahip kurumlarda, çalışma verimi artmakta ve sistem çıktılarının da nitelikli olmasını sağlamaktadır. Hizmet içi eğitimin sistemli bir şekilde verilmesi hem öğretmenin hem de eğitim kurumunun kendini sürekli yenilemesini sağlamaktadır (Günbayı ve Cantürk, 2012).

Hizmet öncesi eğitim zamana karşı direnmeye çalışsa da toplumda her alanda yaşanan gelişme ve ilerlemelerden dolayı bir süre sonra etkisini yitirmeye başlayacaktır. Yenilenme ve ilerleme tüm alanlarda kendini gösterdiği gibi eğitim alanında da aynı şekilde kendini göstermektedir. Gelişmenin sürekliliğinin sağlanabilmesi için hizmet içi eğitimlere verilen önemin artırılması gerekmektedir. MEB'in uzaktan eğitim stratejisi ile öğretmenler üzerinde uyguladığı hizmet içi eğitim uygulamaları artarak devam etmektedir. Yapılan bu stratejilerle 24 Ocak 2022 tarihinde kurulan ÖBA üzerinden açılan yüzden fazla eğitime 17 Temmuz 2022 de MEB resmi sitesinde yayınlanan verilere göre 6 milyon 111 bin 158 katılım sağlanmıştır (MEB, 2022). Ancak yapılan bu eğitimlerin nicel olarak çok fazla olması nitel olarak da çok ilerde olduğunu göstermemektedir. Bir eğitim programının ne düzeyde bir nitelik taşıdığını öğrenmek, bu programların öğretmenler üzerindeki katkı durumunun incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Uzaktan eğitim, genel olarak öğrenci ve öğretmen arasında yerden bağımsız bir öğrenme etkileşimi olarak tanımlanmaktadır (Keegan, 2013). Ülkemizde, uzaktan eğitim süreçleri giderek daha yaygın hale gelmektedir ve bu sürecin öğretmenler açısından yarattığı yeni gereksinimler ve zorluklar ortaya çıkmıştır. Bu dönüşüm ve değişime uyum sağlama ihtiyacını karşılamak ve eğitim süreçlerini aksatmamak amacıyla MEB, öğretmenlere çevrimiçi hizmet içi eğitimler sunmaktadır. MEB tarafından sunulan bu eğitimler, öğretmenlerin mesleki gelişiminde büyük bir rol oynamaktadır. Ancak uzaktan eğitim yöntemiyle sunulan bu eğitimlerin, öğretmenlerin profesyonel gelişimine etkisi hala tam olarak anlaşılmamıştır. Alanyazın incelendiğinde, öğretmenlerin hizmet içi eğitim faaliyetleri (Gülşen ve Yörük, 2021; Maden ve Önal, 2021; Öztürk, 2021; Sarısoy ve Alıcı, 2021) ve salgın döneminde uzaktan eğitim faaliyetlerini inceleyen birçok çalışma (Arslan, 2021; Buzpınar ve Tosun, 2021; Çakmak ve Uzunpolat, 2021; Kavuk ve Demirtaş, 2021; Tüzün ve Yörük Toraman, 2021) yapılmıştır. Ancak, bu eğitimlerin, öğretmenlerin mesleki gelişime etkisini inceleyen araştırmalara rastlanmamıştır. Bu çalışma, Türkiye'deki öğretmenlerin daha etkili bir şekilde mesleki gelişim sağlamalarına katkıda bulunmak amacıyla önemli bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, MEB tarafından uzaktan eğitimle yapılan hizmet içi

eğitimlerin öğretmenlerin mesleki gelişimlerine etkisinin incelenmesidir. Bu genel amaçtan hareketle aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

1. Uzaktan eğitim yoluyla yapılan hizmet içi eğitimlerde öngörülen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığına dair katılımcı görüşleri nelerdir?
2. Uzaktan eğitim yoluyla yapılan hizmet içi eğitimlerin katılımcıların günlük hayatlarına katkıları nelerdir?
3. Uzaktan eğitim yoluyla yapılan hizmet içi eğitimlerin katılımcıların motivasyonlarına katkıları nelerdir?
4. Uzaktan eğitim yoluyla yapılan hizmet içi eğitimlerin katılımcılarının mesleki gelişimlerine etkisi nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

MEB tarafından uzaktan eğitimle yapılan hizmet içi eğitimlerin öğretmenlerin mesleki gelişimlerine etkisinin incelenmesini amaçlayan bu araştırma, fenomenolojik bir çalışmadır. Fenomenoloji, sosyal gerçekliği anlamak için bu gerçekliğin meydana getirdiği insan deneyimlerine odaklanır. Bu kapsamda olguya ilişkin deneyimlersorgulanır (Ersoy, 2016). Fenomenoloji deseninde birkaç kişinin yaşadığı kavram veya olguların ortak anlamı açıklanır (Creswell, 2013).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çünkü fenomenolojik nitel araştırma deseninde konuya ilişkin tecrübeleri olan kişilerin seçildiği maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi tercih edilir (Creswell, 2013). Buna göre farklı kademelerde görev yapan ve farklı mesleki kıdem ve yaşlarda olan öğretmenler araştırmaya dahil edilmiştir. MEB tarafından uzaktan eğitimle yapılan hizmet içi eğitimlerin öğretmenlerin mesleki gelişimlerine etkisinin incelenmesi amacıyla Mardin ilinin Kızıltepe ilçesinde MEB'e bağlı olarak uzaktan eğitim faaliyetlerine katılan ve farklı okullarda görev yapan 29 öğretmen çalışma grubunu oluşturmaktadır. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcılara ilişkin veriler

Değişken		<i>f</i>
Cinsiyet	Kadın	13
	Erkek	16
Hizmet Yılı	1-5 yıl	8
	6-10 yıl	7
	11-15 yıl	8
	16 - 20 yıl	4
	21 yıl ve üstü	2
Öğrenim Durumu	Lisans	22
	Lisansüstü	7

Okul Kademesi	Okul öncesi	3
	İlkokul	10
	Ortaokul	11
	Lise	5
Medeni Durum	Evli	18
	Bekar	11
Yaş	25-30 yıl	5
	31-35 yıl	9
	36-40 yıl	8
	41-45 yıl	4
	46 yıl ve üstü	3

Tablo 1'deki veriler incelendiğinde araştırmaya 13'ü kadın, 16'sı erkek olmak üzere toplam 29 öğretmenin katıldığı görülmektedir. Öğretmenlerin 3'ü okul öncesi, 10'u ilkokul, 11'i ortaokul, 5'i ise liselerde görev yapmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 8'i 1-5 yıl hizmet yılına, 7'si 6-10 yıl, 8'i 11-15 yıl, 4'ü 16-20 yıl, 2'si ise 21 yıl ve üzeri hizmet yılına sahiptir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 18'inin evli, 11'inin bekâr olduğu, 22'sinin lisans öğrenim düzeyinde olduğu 7'sinin lisansüstü eğitim düzeyinde olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaş aralıklarına bakıldığında ise 25-30 yıl arası 5, 31-35 yıl arası 9, 36-40 yıl arası 8, 41-45 yıl arası ve 46 yıl ve üstü arasında ise 3 öğretmenin olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veri toplamak için araştırmacılar tarafından geliştirilmiş yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu açık uçlu dört sorudan oluşmaktadır. Soruların oluşturulmasında ilk olarak ilgili alan yazın taranmış, daha sonra da eğitim yönetimi alan uzmanlarından görüş alınmıştır. Ardından görüşme formu, dil uzmanına gönderilmiştir. Üç öğretmenle pilot çalışma yapıldıktan sonra taslak forma son hali verilmiştir. Görüşme formunda aşağıdaki sorular yer almaktadır:

1. Uzaktan hizmeti içi eğitimlerin amaca uygunluğu ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
2. Uzaktan eğitim yoluyla yapılan hizmet içi eğitim çalışmalarının güncel bilgi ve beceri ihtiyaçlarınızı ne derece karşıladığını düşünüyorsunuz?
3. Uzaktan eğitim yoluyla yapılan hizmet içi eğitimlerin mesleki motivasyonunuza katkıları nelerdir?
4. Uzaktan eğitim yoluyla yapılan hizmet içi eğitim çalışmalarının mesleki gelişiminize etkisi nelerdir?

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması sürecinde, 2022-2023 eğitim öğretim yılında Mardin ilinin Kızıltepe ilçesinde bulunan ve MEB'e bağlı okullarda görev yapmakta olan öğretmenlerle yüz yüze görüşülmüştür. Gönüllü olan öğretmenlerle görüşme yapılmış, öğretmenlere araştırma hakkında bilgi verilmiş, görüşmenin yapılacağı tarih, yer ve saat için öğretmenlerden randevu

alınmıştır. Görüşme yapılmadan önce katılımcılara görüşmenin amacı ve önemi, verilerin nasıl ve nerede kullanılacağını ve görüşmeye katılan kişilere ait bilgilerin gizliliği konularını hakkında açıklamalar yapılmıştır. Görüşmeler yaklaşık olarak 20-30 dakika aralığında gerçekleşmiştir. Görüşme esnasında katılımcıları etkileyecek, onları yönlendirecek, araştırmanın bilgi toplama sürecini negatif etkileyebilecek işlemlerden sakınılmıştır. Görüşmeler yazıya geçirildikten sonra katılımcılara tekrar gönderilerek katılımcı teyidi sağlanmıştır. Veriler, içerik analizi ile analiz edilmiştir. İçerik analizinde gaye, benzer olan bilgileri kategori, alt kategori ve kategoriler yönünde tablo halinde bütünleştirip, bilgileri okuyucuların kavrayacağı bir şekilde tertip etmek ve açıklamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmacılar çalışmada elde ettiği bilgileri bulgular kısmında tablolara kategorilere göre kodlanmıştır. Verilerden yapılan doğrudan alıntılarda katılımcıların adları yerine kodlar kullanılmıştır. Her bir öğretmene (Ö1..Ö29) şeklinde kodlar verilerek, katılımcıların kimlikleri gizlenmiştir.

2.5. Verilerin Geçerlik ve Güvenirliği

Bu çalışmada geçerlilik ve güvenirliliği sağlamak amacıyla öncelikle süreç içerisinde yapılan tüm işlemler detaylı olarak raporlanmıştır. Tüm katılımcılara ait verilerin analizi için kategori ve kod listeleri oluşturulmuş ve kodlanan tüm görüşmelerin yeniden değerlendirilmesi yapılmıştır. Yazıya dönüştürülen görüşme metinleri katılımcılara gönderilerek katılımcı teyidi sağlanmıştır. Temiz bir kayıt alabilmek adına telefon uçak moduna alınmış ve görüşme yapılacak olan ortamın sessiz bir yer olmasına dikkat edilmiştir. Görüşme esnasında katılımcıları etkileyecek, onları yönlendirecek, araştırmanın bilgi toplama sürecini negatif etkileyebilecek işlemlerden sakınılmıştır. Yine geçerliliği ve güvenirliliği artırmak amacıyla bulgular kısmında katılımcıların sorulara verdiği cevaplardan doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Etik kurallara uymak adına okulların ve katılımcıların adları gizli tutulmuş, katılımcılar (Ö1..Ö29) şeklinde kodlanmıştır.

Etik Kurul İzni

Mardin Artuklu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunca 10/11/2022 tarih ve 2022/12-7 sayılı yapılan değerlendirme sonucunda çalışmanın etik kurallara uygun olduğuna oy birliğiyle karar verilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümünde MEB tarafından uzaktan eğitimle yapılan hizmet içi eğitimlerin öğretmenlerin mesleki gelişimlerine etkisinin incelenmesine ilişkin bulgular, araştırma sorularının verilmiş sırasına göre yer almaktadır.

3.1. Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Birinci araştırma sorusuna ilişkin yapılan analizler sonucunda elde edilen kod ve kategoriler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Uzaktan Hizmet İçi Eğitimin Amaca Uygunluğuna İlişkin Görüşler

Kategori: Amaca Uygunluk	
Alt Kategori	Katılımcılar
Kodlar	

	Mesleki bilgi ve becerileri artırıyor	Ö1,Ö2, Ö6, Ö9, Ö12,Ö17, Ö28
	Yeni yöntem ve bakış açısı sunar	Ö5, Ö11, Ö28
Amaca Uygun	Zaman ve mekân açısından avantajlı	Ö26, Ö29
	Eksikler belirlenip gideriliyor	Ö22, Ö29
	Uzmanlardan bilgi sağlıyor	Ö5
	Branşa özgü yapılmalı	Ö7, Ö8, Ö13, Ö19, Ö20
	Katılım sağlanabilmeli	Ö3,Ö14, Ö15, Ö18
Amaca Uygun Değil	Gönüllük esas alınmalı	Ö13, Ö16
	Lisanstaki bilgiler tekrar ediliyor	Ö23
	Videoların süresi kısaltılmalı	Ö24
	Eğitim verilen ortam geliştirilmeli	Ö25

Öğretmenlere yöneltilen “Uzaktan hizmeti içi eğitimlerin amaca uygunluğu ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna, ‘amaca uygun’ kategorisi adı altında bazı öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur:

“Aldığımız hizmet içi eğitimlerin hedeflere ve güncelliğe uygun olduğunu, alanımızdaki birçok soru ve ihtiyaca cevap bulabildiğimizi düşünüyorum. Verimliliği arttırmaya, öğretmenler arası bilgi aktarımın sağlamaya, mesleki anlamda beceri ve bilgi kazandırması ile ilerlememizi sağlayacak çalışmalar yapılmaktadır.” (Ö1)

“Bu eğitimleri veren kişilerin alanında çok yetkin oldukları bellidir.” (Ö5)

“Eğitimler hem bulunduğumuz okul kademesine hem de öğretmenlerin ihtiyaçlarına uygundu. Etkinlikler farklı yöntem/teknikler konusunda bilgilerimizin tazelenmesini sağladı.” (Ö11)

“Uzaktan hizmet içi eğitimler çok sayıda ve çok farklı alanlarda yapılabildiği için eksikliklerimizi daha rahat fark edip giderebiliyoruz.” (Ö22)

“Hizmet içi eğitimler bize zamandan ve mekândan tasarruf ettirmiştir. Ben bir eğitimi almak için trafik sorununu, yakıt tasarrufunu, gidiş geliş yol süresini her zaman göz önüne alarak bu tür hizmet içi eğitimlere sıcak bakmazdım. Uzaktan hizmet içi eğitim sayesinde bu tür durumlardan tasarruf etmiş olduk.” (Ö29)

Amaca uygunluk konusundaki görüşler genel olarak değerlendirildiğinde, uzaktan eğitimin öğretmenlerin kendini yetiştirip geliştirmesine daha fazla olanak sağladığı, mekândan ve zamandan tasarruf edildiği ve öğretmenlerin öğrenme isteklerini artırdığı ifade edilebilir.

Diğer taraftan, eğitimlerin ‘amaca uygun olmadığını’ düşünen bazı öğretmenlerin cevapları aşağıda sunulmuştur:

“Bazı konuların sadece videolar ile anlatılamayacağı gerçeğini düşünürsek, her konu için uzaktan eğitim verilemeyeceğini düşünüyorum. Çünkü hizmet içi eğitim konusu öyle bir amaca hizmet ediyor ki o anda katılımcılar ile etkileşim kurma gerekliliği doğmaktadır.” (Ö3)

“Hizmet içi eğitim mesleğe uyum, meslekte ilerleme için yapılan eğitim öğretim faaliyeti olmasına rağmen verilen hizmet içi eğitimlerin çoğu alanımla (matematik öğretmeni) ilgisi bulunmamaktadır. (Ö8)

“Kendi görev içeriğimize uygun eğitimleri seçtiğimizde verim alabilmekteyiz. Ancak meslek içeriğimize uygun olmayan zorunlu eğitimlere mecbur kıldığımızda hiçbir şekilde amacına uygun olmamaktadır.” (Ö13)

“Bu eğitimlerin çoğunda farklı ve güncel bir konu göremedim. Üniversitede aldığımız eğitimlerin özeti şeklinde yani tekrarı gibi.” (Ö23)

“Eğitimler amacına ulaşıyor ancak çok fazla ayrıntıya değinilerek süre çok uzatılmış. Video süreleri kısaltılmalıdır.” (Ö24)

“Uzaktan eğitimle yapılan hizmet içi eğitim yalın tekdüze anlatım yerine farklı öğretim teknik ve yöntemleri kullanılarak yapılabilir bu şekilde daha faydalı olacağını düşünüyorum.” (Ö25)

Eğitimlerin amaca uygun olarak yapılmadığını düşünen öğretmenlerin düşünceleri incelendiğinde, var olan eğitimlerin birbirini tekrar ettiği, karşılıklı etkileşimin azlığı, zorunlu tutulan eğitimlerin bazı branşlarla ilgisiz olduğu, gereksiz süre uzatıldığı ve eğitim esnasında kullanılan yöntem ve tekniklerin yetersizliğinden söz edilebilir.

İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

İkinci araştırma sorusuna ilişkin yapılan analizler sonucunda elde edilen kod ve kategoriler Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Hizmet İçi Eğitimlerin Güncel Bilgi ve Beceri İhtiyacını Karşılmasına İlişkin Görüşler

Kategori: İhtiyaca İlişkin Yeterlilik		
Alt Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Yeterli	Güncel bilgi ve becerilere dayalı	Ö1, Ö2, Ö10, Ö17, Ö22, Ö29
	İhtiyaca yönelik	Ö7, Ö13, Ö15, Ö16, Ö19, Ö26
	Yeni yöntem ve bakış açısı sunar	Ö2, Ö5, Ö10, Ö22
	Zaman ve mekân açısından avantajlı	Ö9, Ö12, Ö28
	Seçme imkânı sunuyor	Ö9, Ö13

	Eğitimler sistemli izlendiğinde faydalıdır	Ö18
Yetersiz	Beceri öğretiminde yetersiz	Ö3, Ö6, Ö14
	Uygulamaya dönük değil	Ö3, Ö10, Ö27
	Öğrenilen bilgiler tekrar ediliyor	Ö8, Ö23
	Yöntem teknikler yetersiz	Ö11, Ö20

Tablo 3’te yer alan “Uzaktan eğitim yoluyla yapılan hizmet içi eğitim çalışmalarının güncel bilgi ve beceri ihtiyaçlarınızı ne derece karşıladığını düşünüyorsunuz” sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde yeterli ve yetersiz kategorilerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Çalışmaların ‘yeterli’ olduğunu düşünen bazı öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur:

“Bazı gelişmeler veya değişen öğretim yöntemlerini duyma, öğrenme imkânım oldu bu eğitimler sayesinde. İngilizce öğretmeni olarak öğrencilerde derse aktif katılmayı daha iyi nasıl sağlayabileceğimin farklı yollarını öğrendim.” (Ö5)

“Yapılan hizmet içi eğitimlerin var olan ihtiyaçları karşılayabileceğini düşünüyorum.” (Ö7)

“Var olan sistem içerisinde onlarca hizmet içi eğitim bulunuyor, bu eğitimlerden ilgimizi çeken izleyebilmemiz, istediğimizi seçebilmemiz anlamlı öğrenmelere temel oluyor.” (Ö9)

“Sınıf içi ölçme ve değerlendirme, ilk yardım, dijital okur-yazarlık, atık yönetimi ve sıfır atık hizmet içi semineri güncel bilgi ve beceri ihtiyaçlarımızı karşıladığını düşünüyorum.” (Ö17)

“Eğitimleri düzenli takip ettiğimde faydalı bilgiler edindiğimi düşünüyorum.” (Ö18)

“Uzaktan eğitim zaman kullanımını kişiye bıraktığından, mekan ve zaman sınırlaması olmadığından bilgi ve becerilerimi üst seviyede arttırmaktadır.” (Ö28)

Yapılan eğitimlerin ‘yeterli’ düzeyde olduğunu düşünen öğretmen düşüncelerinin genel değerlendirilmesi yapıldığında, eğitim öğretim sürecinde bireyin kendisini güncel tutmasına olanak sağladığı, istediği yerde ve istediği zamanda eğitimlere ulaşarak zamanını etkin ve verimli kullandığı, eğitimlerin dijital platformlarda yapılmasının düzenli takip konusunda avantaj sağladığı görülmektedir. Diğer taraftan, çalışmaların ‘yetersiz’ olduğunu düşünen bazı öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“Eğitimlerin uygulamaya dönük olmayıp yüzeysel kaldığını düşünüyorum.” (Ö3)

“Beceri ihtiyaçlarını karşıladığını düşünmüyorum. Beceri ihtiyacını karşılayabilmesi için bu faaliyetlerin yüz yüze yapılması gerektiğini düşünüyorum. Örneğin zekâ oyunları kursu teorik yönden faydalı ancak bunu öğrenmeyi beceri haline getirmekte uzaktan eğitim faydalı olmuyor.” (Ö6)

“Hizmet içi eğitim çalışmaları çoğu zaman her sene tekrar edilen çalışmalardan bahsedilmektedir. Bu durum aldığımız hizmet içi faaliyetlerin güncelliğini yitirmesine neden oluyor.” (Ö8).

“Yapılan bu eğitimlerin yöntem ve teknik olarak yetersiz buluyorum. Yüzeysel tekdüze bir anlatımın verimli olacağını düşünmüyorum.” (Ö11)

Uzaktan eğitim yoluyla yapılan hizmet içi eğitimlerin ‘yetersiz’ olduğunu düşünen öğretmenlerin görüşlerine göre, yapılan eğitimlerin yüzeysel kaldığı ve uygulamada eksiklikleri olduğu görülmektedir. Hizmet içi eğitim çalışmalarının güncellenmeden her yıl tekrar etmesi eğitimlerin yetersiz kalmasına yol açmaktadır.

Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin yapılan analizler sonucunda elde edilen kod ve kategoriler Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. Hizmet İçi Eğitimlerin Mesleki Motivasyona Katkısına İlişkin Görüşler

Kategori: Motivasyon		
Alt Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Olumlu	Zaman açısından kolaylık sağlıyor	Ö9, Ö14, Ö15, Ö16, Ö26
	Yeni yöntem ve teknik kullanımı	Ö4, Ö5, Ö10, Ö12, Ö18
	İhtiyaca yönelik olması	Ö7, Ö19, Ö24, Ö29
	Öz yeterlik artırıcı	Ö22, Ö28
	Yeni bilgi öğrenme ve uygulama	Ö17, Ö21
	Uzman kişilerden faydalanma	Ö5, Ö15
Olumsuz etki	Günübirlik çözümler sunuyor	Ö2, Ö20, Ö25
	Teorik bilgileri uygulamada sıkıntı	Ö6
	Eğitimler kendini tekrar ediyor	Ö8
	Etkileşim yok	Ö13
	Anlatım sıradan ve basit	Ö27
Nötr	Olumlu ve olumsuz etkisi yok	Ö11, Ö23

Üçüncü araştırma sorusu bağlamında sorulan “Uzaktan eğitim yoluyla yapılan hizmet içi eğitimlerin mesleki motivasyonunuza katkıları nelerdir?” sorusuna ilişkin görüşler incelendiğinde olumlu görüşler, olumsuz görüşler ve nötr görüşler olduğu kategorilerinin

ortaya çıktığı görülmektedir. Öğretmenlerin yapılan hizmet içi eğitimlerin motivasyona sağladığı faydalara ilişkin öğretmenlerin olumlu görüşlerinden bazıları aşağıda sunulmuştur:

“Bazı durumlarda kullanabileceğim yöntem ve teknikler vardı. Motivasyonumu olumlu yönde etkiledi. Ayrıca eğitimleri veren kişilerin alanında çok yetkin oldukları bellidir.” (Ö5)

“Bu tür eğitimler zaman açısından bize avantajlar sağlamaktadır.” (Ö9)

“Eğitim videolarında ders anlatan eğitimcilerin deneyimlerinden ve bu eğitimcilerin gerçekten donanımlı, alanında uzman olmalarından dolayı mesleki gelişimimde etkisi oldu.” (Ö15)

“Yapılan bu çok çeşitli hizmet içi eğitim faaliyetleriyle birlikte yeni yöntem ve teknikler öğrenerek öğrencilerime uygulama şansı elde ettim.” (Ö17)

“Bu hizmet içi eğitimler bize mesleki yetkinlik, mesleki farkındalık katarak meslekte yeterli hissetmemize olanak sağlamaktadır.” (Ö22)

“Onlarca eğitim videosu olan bir sistem mevcut. Bu sistem içerisinde ihtiyacımıza uygun olan eğitimleri seçme imkânı bulabiliyoruz.” (Ö29)

Öğretmenlerin yapılan hizmet içi eğitimlerin sağladığı faydalara ilişkin öğretmenlerin olumlu görüşlerini değerlendirecek olursak yapılan hizmet içi eğitimlerin uzman kişiler tarafından yapılması, ihtiyaca göre eğitim seçilip ulaşılabilmesi ve yeni yöntem teknik öğrenip sınıfta uygulama imkânı sunması öğretmenlerin motivasyonuna katkı sunmaktadır. Öğretmenlerin yapılan hizmet içi eğitimlerin motivasyona sağladığı faydalara ilişkin öğretmenlerin olumsuz görüşlerinden bazıları aşağıda sunulmuştur:

“Motivasyon sağlamada çok katkı sağladığını düşünmüyorum sadece bir öğretmen için günün gerekliliklerini karşılamada vicdani bir rahatlama sağlıyor.” (Ö2)

“Yapılan hizmet içi eğitimlerdeki teorik bilgilerin uygulanma kısmında sıkıntı yaşadığı için olumlu etkide bulunmuyor.” (Ö6)

“Öğretmenliğimin ilk yıllarında hizmet içi eğitimlerin motivasyonuma faydası vardı. Zaman geçtikçe aynı tekrar eden hizmet içi seminerler motivasyonumu olumlu etkilememiştir.” (Ö8)

“Mesleki motivasyonuma katkı sağladığını düşünmüyorum. Motivasyonun karşılıklı paylaşım, diyalog, iş birliği, temas ile arttığını düşünüyorum” (Ö13)

“Eğitimlerdeki konular tekdüze anlatım olduğu için beni motive ettiğini düşünmüyorum.” (Ö27)

Öğretmenlerin yapılan hizmet içi eğitimlerin motivasyona sağladığı faydalara ilişkin olumsuz görüşleri değerlendirildiğinde, yapılan eğitimlerin tekdüze anlatım olması, karşılıklı diyalog halinde olmaması, sürekli kendinin tekrar etmesi mesleki motivasyona katkı sunmamaktadır. Öğretmenlere yapılan hizmet içi eğitimlerin mesleki motivasyonla ilgisi olmadığını savunan öğretmenlerimiz de bulunmaktadır. Ö11 kodlu katılımcının bu konudaki görüşü şu şekildedir:

“Uzaktan eğitimle yapılan hizmet içi eğitimlerin motivasyonuma hiçbir etkisi olduğunu düşünmüyorum.” (Ö11)

Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Dördüncü araştırma sorusu bağlamında katılımcılara yöneltilen “Uzaktan eğitim yoluyla yapılan hizmet içi eğitim çalışmalarının mesleki gelişiminize etkisi nelerdir?” sorusuna ilişkin yapılan analizler sonucunda elde edilen kod ve kategoriler Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Hizmet İçi Eğitimlerin Mesleki Gelişime Etkisine İlişkin Görüşleri

Kategori: Mesleki Gelişim		
Alt Kategori	Kodlar	Katılımcılar
Mesleğe Yönelik	Bilgi ve beceri artırma	Ö9, Ö11, Ö12, Ö14, Ö15, Ö18, Ö19, Ö21, Ö23, Ö25, Ö29
	Mesleki bilgide süreklilik	Ö2, Ö10, Ö16, Ö22, Ö28
	Yeni yöntem ve teknikler	Ö4, Ö6, Ö10, Ö22
	Uzman deneyimlerinden faydalanma	Ö12, Ö15
Öze Yönelik	Empati kurma	Ö1, Ö3, Ö17, Ö20, Ö26
Olumsuz Görüşler	Alt yapı eksikliği	Ö8, Ö27
	Yetersiz içerik	Ö24, Ö7

Tablo 5’te yer alan görüşler incelendiğinde, mesleğe yönelik, öze yönelik ve olumsuz görüşler kategorilerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Hizmet içi eğitimlerin mesleki yeterliliğe katkılarına ilişkin öğretmen görüşlerinden mesleğe yönelik kategorisine uygun yorum yapan bazı öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur:

“Eğitim videolarında ders anlatan eğitimcilerin deneyimlerinden ve bu eğitimcilerin gerçekten donanımlı, alanında uzman olmalarından dolayı mesleki gelişimimde etkisi oldu. Profesyonel olarak hazırlanmış ve planlanmış olduğu için mesleğimle ilgili her türlü bilgi ve beceriyi inceleme imkânım oldu.” (Ö15)

“Uzaktan hizmet içi eğitimler kendimizi her zaman güncel tutmamız gereken bilgi çağında yeni gelişmelerden, yeni yöntem-tekniklerden haber olma doğrultusunda kendimize yeterli olacak şekilde hazır hissetmemizi sağlıyor.” (Ö22)

Hizmet içi eğitimlerin mesleki yeterliliğe katkılarına ilişkin öğretmen görüşlerinden mesleğe yönelik kategorisine uygun yorum yapan bazı öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde eğitimlerin alanında uzman kişilerce yapılması, konu ile ilgili her türlü bilgi ve beceriyi görebilme ve yorumlama aşamasında öğretmenlere kolaylık sağlamaktadır. Süreç boyunca değişen gelişen mesleki becerileri edindirme konusunda da hizmet içi eğitimlerin etkili olduğu düşünülmektedir. Hizmet içi eğitimlerin mesleki yeterliliğe katkılarına ilişkin öğretmen görüşlerinden öze yönelik kategorisine uygun yorum yapan bir öğretmenin görüşü aşağıdaki gibidir.

“Psikolojik olarak daha çok empati ve halden anlayıcı bir tutum sergilemem gerektiğinin farkına varmamı sağladı.” (Ö1)

Yapılan bu eğitimler sayesinde öğretmenlerin empati yeteneğinin geliştiğini, karşıdaki bireyi anlama, yorumlama ve algılama sürecinde daha esnek davranabileceğini göstermektedir. Hizmet içi eğitimlerin mesleki yeterliliğe katkılarına ilişkin öğretmenlerin olumsuz görüşleri aşağıdaki gibidir.

“Tek taraflı bir iletişim var ve karşı tarafın soru sorma ihtiyacını tatmin etmiyor. Bize aktarıldığı kadarıyla yetinmek zorunda kalıyoruz. Yapılan tüm uzaktan hizmet içi eğitimlerde bu açıdan eksiklik söz konusu.” (Ö24)

“Uzaktan hizmet içi eğitimler alt yapı, internet ve teknik etkenlerin yetersiz olmasından dolayı katkısı azdır.” (Ö27)

Eğitim sürecinde merak edilenlerin sorulamaması bilgi eksikliği, anlama güçlüğü ve özümseme sorunu ortaya çıkarabilmektedir. Hizmet içi eğitimlerin öğretmenlere ulaştırılması konusunda alt yapı yetersizliği olduğu belirtilmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın birinci sorusuna ilişkin katılımcı görüşleri incelenmiş olup uzaktan hizmet içi eğitimlerin amaca uygun olduğu ve amaca uygun olmadığı kategorileri ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bu bulgusunda uzaktan hizmet içi eğitimlerin amaca uygun olduğunu belirten öğretmenler, uzaktan hizmet içi eğitimlerin mesleki bilgi ve becerileri artırması başta olmak üzere, bu eğitimlerin zaman ve mekan açısından tasarruf sağladığını da belirtmişlerdir. Zorunlu olmayan eğitimlerde ise öğretmenlerin kendi ilgi, istek ve ihtiyaçlarına göre eğitim seçip bunu izleyebilmesi diğer avantajlar arasında görülmektedir. Eğitimlerin alan uzmanları tarafında aktarılması öğretmenler için olumlu karşılanmaktadır. Uzmanlar tarafından verilen bu eğitimlerin daha zengin bir literatür bilgisi ve tecrübe temeliyle ilerlemesi yeni yöntem ve bakış açılarının aktarılmasını kolaylaştırmış, öğretmenlere olumlu yansımıştır. Uzaktan eğitimlerin amaca uygun olmadığını belirten öğretmenler; eğitimlerin bazı branşlara uygun olmadığını düşünerek videolara katılım sağlamamaktadırlar. Uzaktan hizmet içi eğitimleri, lisans eğitimi sürecinde öğretilen bilgilerle paralel olduğunu düşünen öğretmenler bu eğitimlerin uygulamaya dönük olmadığını dolayısıyla yüzeysel kaldığını belirtmişlerdir. Öğretmenin kurs seçiminde istediği zaman ve mekânda istediği kursu seçebilmesi ve uzaktan eğitimle hizmet içi eğitimi tercih edilebilir hale getirilebilir (Limon, 2014; Taşlibeyaz ve Karaman, 2014). Yapılan çalışmalarda uzaktan hizmet içi eğitimlerin interaktif olması konusunda eksik olması ve bu eksikliğin giderilmesi hizmet içi eğitim etkinliğini azalttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgu bazı araştırmalarda (Aslan vd., 2018; Çalınfidan, 2007; Özavcı ve Çelikten, 2017) elde edilen bulguyla tutarlılık/paralellik göstermektedir. Uzaktan hizmet içi eğitimlerin öğrenen merkezli olması, eğitim uygulamalarının esnek olması, zaman ve mekandan bağımsız bireysel öğrenmeyi desteklemesi gibi avantajları olsa da etkileşim açısından sınırlı olması dezavantaj olarak görülmektedir.

Araştırmanın ikinci sorusuna ilişkin katılımcı görüşleri incelendiğinde, uzaktan hizmet içi eğitimlerin güncel bilgi ve beceri ihtiyacını karşılamada yeterli olduğunu düşünen öğretmenler eğitimlerin güncel bilgi ve becerilere dayalı olarak verildiğini, zaman ve mekân

açısından avantaj sağladığını, yeni yöntem ve bakış açıları sunduğu, öğretmen ihtiyaçlarına dayalı olduğu, eğitim videoları seçme imkânı olduğunu ve öğretmenlerin kendilerini geliştirebildiğini, güncel konular açısından farkındalık sağladığını belirtmişlerdir. Yetersiz olduğunu düşünen öğretmen görüşlerinde ise ihtiyaçlara yönelik olmadığı, beceri öğretiminde yetersiz kaldığı, öğrenilen bilgilerin sürekli tekrar edildiği, uygulamaya dönük yapılamadığı, videolarda gönüllülük esası olmadığı ve yöntem tekniklerin yetersiz olduğunu belirterek eğitimlerin güncel bilgi ve beceri ihtiyaçlarını karşılamadığını belirtmişlerdir. Bu bulgu, Demirer ve Dikmen (2018) tarafından yapılan çalışmada elde edilen bulguyla tutarlı görünmektedir. İlgili çalışmada uzaktan hizmet içi eğitimin beceri öğretiminde zayıf olduğu, uygulamaya dönük yapılamadığı için ihtiyaçları karşılayamadığı raporlanmıştır.

Uzaktan eğitim, öğrencinin kendi kendine öğrenme becerilerini geliştirmesine olanak sağlayan bir öğrenci-merkezli yaklaşımı benimsemekte ve öğrencinin bilgiye erişimini kolaylaştırmaktadır. Özellikle yaşam boyu öğrenmeyi teşvik ederek, bireylerin sürekli gelişmelere ve değişmelere ayak uydurmasına yardımcı olur. Ancak, eğitim ve öğretim süreçlerinin her zaman sorunsuz işlemediği unutulmamalıdır ve bu durum istenen öğrenme hedeflerine ulaşmayı güçleştirebilir. Eğitimin etkililiğini artırmak ve öğrenim verimliliğini yükseltmek için, çeşitli çalışmaların sürekli olarak başarıyla uygulanması gerekmektedir. Uzaktan eğitim, öğrencilere istedikleri yerden ve zamanda eğitim alma olanağı sunsa da, yüz yüze etkileşimden, grup çalışmalarından, sınıf içi etkinliklerden ve sosyal gelişimden uzak bir öğrenme deneyimi sunmaktadır (Çıglık ve Bayrak, 2015). Bu nedenle, öğrencilerin sosyal etkileşimlerini ve gelişimlerini desteklemek önemlidir. Ayrıca, uzaktan eğitim kurumlarının, eğitim faaliyetlerini verimli bir şekilde sürdürebilmeleri için gereken altyapıya ve uzman öğretim elemanlarına sahip olmaları önemlidir (Torkul, 2012).

Yapılan uzaktan hizmet içi eğitimlerinde eğitimcilerin uzman olması ve içeriklerin öğretmenlerin mesleki bilgi ihtiyaçlarını giderecek şekilde düzenlenmesi, eğitimlerin güncel bilgi ihtiyacını karşılamada yeterli olduğu görülmektedir. Fakat içeriklerde yeteri kadar etkileşim ve iletişime yer verilmemesi yönünde eğitimlerin beceri ihtiyacını karşılamada yetersiz olduğu söylenebilir.

Araştırmanın üçüncü sorusuna ilişkin katılımcı görüşleri incelendiğinde, mesleki motivasyona katkısı olduğunu düşünen öğretmenler zaman açısından kolaylık sağlaması konusunda, uzman kişilerden ve deneyimlerinden yararlanma konusunda, içerik sadeleştirilip çeşitlendirildiği takdirde, yeni bilgi öğrenildiği ve uygulandığı takdirde, sahip olunan olumsuz tutuma ilişkin farkındalık sağlayıp olumluya dönüştürdüğü zamanlarda, eğitimlerde ihtiyaçlar karşılandığı takdirde, teknolojik aletlerin kullanımında kolaylık sağladığı zamanlarda ve öz yeterlilik inancını arttırdığı zamanlarda motivasyonlarının arttığını belirtmişlerdir. Elde edilen bu bulgu, bazı araştırma bulguları (Bümen vd., 2012; Gökyer, 2012; Limon, 2014, Tok ve Dos, 2010; Yalın, 2001) ile uyumlu görünmektedir. Cheng ve Tseng (2012) tarafından yapılan Tayvan'daki ortaokul öğretmenlerinin web tabanlı hizmet içi eğitim faaliyetlerinin öğrenmeye etkisini inceledikleri araştırmalarında, web tabanlı hizmet içi eğitim uygulamalarının öğretmenler açısından kullanışlı ve motivasyonu destekleyici olarak algılandığını belirlemişlerdir. İlgili araştırmalarda uzaktan hizmet içi eğitimlerde içeriğin çeşitlendirilmesinin mesleki gelişim sağlayabileceğini ve motivasyonu arttırabileceği bulgusuna ulaşılmıştır. Uzaktan hizmet içi eğitimlerin öğretmenlerin mesleğine yönelik bakış açılarını olumlu yönde etkilediği, zaman ve mekan yönünden avantaj sağladığı, öğretmenlerin uzmanların deneyimlerinden yararlanarak kendilerini meslekte geliştirme şansını

yakalayabildikleri görülmektedir. Olumsuz görüşe sahip öğretmenler ise eğitimlerin gününbirlik çözümler sağladığı, teorik bilgiye dayalı olup uygulamada sıkıntıya neden olduğu, eğitimlerin kendini tekrar ettiği, eğitim videolarında etkileşimin katılımın sağlanamadığı ve çok uzun olduğu, anlatım sıradan ve çok basit olduğu için motivasyona olumsuz etkide bulunduğunu belirtmişlerdir. Eğitimlerin motivasyona katkısının nötr olduğunu düşünen öğretmenler eğitim videoların herhangi bir etkide bulunmadığını belirtmişlerdir. Elde edilen bulgu, Balaman vd. (2021) tarafından yapılan çalışma ile paralel görünmektedir. İlgili çalışmada teorik bilgilerin yeterli, uygulamaya dönük bilgilerin ise yetersiz olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bunun yanında mesleki gelişimde uygulamaya yönelik becerileri öğretmede yetersiz kaldığı ifade edilebilir.

Araştırmanın dördüncü sorusuna ilişkin katılımcı görüşleri incelendiğinde, uzaktan hizmet içi eğitimlerin mesleğe yönelik katkıları olduğunu belirten öğretmenler bu katkıların sınıf yönetimi, materyal hazırlama ve kullanma, yeni yöntem ve teknikler, etkinlik kullanmada, mesleki bilgilerde süreklilik oluşturduğu, uzman deneyimlerinin mesleklerine katkı sunduğu, bilgi ve beceri arttırdığı ve teknolojik aletlerin kullanımını öğrettiği şeklinde katkı sunduğunu belirtmişlerdir. Öze yönelik katkılarında ise öğretmenlerin iletişim becerilerini kuvvetlendirdiği, empati kurdurduğu, farkındalık oluşturduğu, kişilik gelişimine katkı sunduğu ve özgüveni arttırdığını belirtmişlerdir. Bağdiken ve Akgündüz (2018), Bal ve Karademir (2013), Kocaoğlu ve Akgün (2015), Özkara ve diğ. (2018) yaptığı çalışmalarda da teknolojik aletlerin kullanımı konusunda alınan hizmet içi eğitimlerin öz yeterlilik inancına etkisinin olumlu olduğu bulunmuş bu bulgu çalışmanın bulgusu ile tutarlılık göstermektedir. Tok ve Dos (2010), Gökyer (2012) yapılan çalışmalarda uzaktan hizmet içi eğitimlerin kişisel ve mesleki gelişime katkı sunduğu, meslekteki eksiklerin farkına varıp bunları giderdiği belirlenmiş ve bulgularımızla tutarlılık göstermektedir. Olumsuz görüşe sahip öğretmenler ise alt yapının yetersiz olduğundan, branşa özgü eğitimlerin yapılmadığından, eğitimlerin katılımsız olduğundan ve içeriğin ihtiyaca yönelik olmamasından dolayı katkı sunmadığını belirtmişlerdir. Yılmaz ve Düğenci'nin (2010) yaptığı çalışmada uzaktan hizmet içi eğitimlerin verimli olmamasındaki sorunlardan bir tanesi de alt yapı sorunu olduğu belirlenmiş ve bu çalışmanın bulgusu ile tutarlılık göstermektedir. Gökdere ve Küçük (2003), Özdemir ve Yalın (1998) yaptığı çalışmalarda uzaktan hizmet içi eğitimlerin branşa özgü ve ihtiyaca yönelik yapılmamasının mesleki gelişime katkı sunmadığı belirlenmiş ve bu çalışmanın bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Uzaktan hizmet içi eğitimlerin, öğretmenlerin mesleki hayatında ihtiyacı olan ve sürekli değişen teknoloji ile güncellenmesi gereken bilgileri sunması yönünden avantajlı olduğu söylenebilir. Uygulama isteyen becerilerin öğretilmesi yönünden bu eğitimlerin dezavantajlı olduğu, her branşa hitap etmediği görülmektedir. Bu tür becerilerin daha çok yüz yüze eğitimler ile yapılması gerekmektedir.

İnternet teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte, uzaktan eğitim süreçlerinin önemli bir parçası haline gelen çevrimiçi eğitimlerin, öğretmen eğitimi üzerine yapılan çalışmalarla desteklendiği gözlemlenmektedir. Pawan ve diğerleri (2003) tarafından yapılan çalışma, bu durumu teyit etmektedir. D'Costa (2020) ise öğretmenlerin istenen performans ve başarı seviyelerine ulaşabilmeleri için öncelikle dijital becerilerle donatılmalarının gerektiğini vurgulamaktadır.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlara ilişkin uygulayıcı, politika yapıcı ve araştırmacılara yönelik aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- İnternet altyapısının iyileştirilmesi ve kırsal bölgelere internet erişiminin sağlanması, fırsat eşitsizliğini azaltabilir.
- Öğretmenlere, uzaktan hizmet içi eğitimlerin nasıl kullanılacağı, online öğretim araçları ve

kaynaklarına nasıl erişileceği konularında eğitim ve sürekli destek sağlanabilir.

- Uzaktan hizmet içi eğitim materyalleri ve içeriği, farklı öğretmen ihtiyaçlarına ve öğrenme stillerine daha iyi uyacak şekillerde çeşitlendirilebilir.
- Hizmet içi eğitimler, yüz yüze ve iş birliği içinde yapılarak daha etkili hale getirilebilir.
- Öğretmenler arasındaki deneyimlerin paylaşılması ve iş birliği teşvik edilmeli, bu da uzaktan eğitimlerin daha etkili bir şekilde uygulanmasına yardımcı olabilir.
- Uzaktan hizmet içi eğitimle ilgili bilgilendirme ve seminerler, öğretmenlerde bu tür eğitimlere karşı ilgi uyandırmak amacıyla verilmelidir.
- Eş zamanlı uzaktan hizmet içi eğitimler, uzman eğitimciler tarafından düzenlenmeli ve sunulmalıdır.
- Uzaktan hizmet içi eğitim etkinlikleri sonunda öğretmenlerin performansları değerlendirilmeli ve geri bildirim verilmelidir.
- Uzaktan hizmet içi eğitimler, öğretmenlerin geri bildirimleri doğrultusunda planlanmalıdır.
- Uzaktan eğitimlerin etkisini değerlendirmek için daha spesifik ve özgün değerlendirme araçları ve yöntemleri geliştirilebilir.
- Yapılan geri bildirimlere dayalı olarak, öğretmenlerin eksik yönlerini geliştirmek ve güçlü yönlerini desteklemek amacıyla ek etkinlikler düzenlenmelidir.
- Gelecek araştırmalar, farklı bölgeleri de içerecek şekilde genişletilebilir.
- Gelecekteki araştırmalar, uzaktan hizmet içi eğitimlerin öğretmenlerin iş doyumu, tükenmişlik durumu ve performansları gibi çeşitli değişkenler üzerindeki etkilerine odaklanabilir.

Lisans Bilgileri

Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi'nde yayımlanan eserler Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Copyrights

The works published in Electronic Journal of Education Sciences are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Etik Beyannamesi

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında belirtilen kurallara uyulduğunu ve “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirmediğimizi beyan ederiz. Aynı zamanda yazarlar arasında çıkar çatışmasının olmadığını, tüm yazarların çalışmaya katkı sağladığını ve her türlü etik ihlalinde sorumluluğun makale yazarlarına ait olduğunu bildiririz.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik kurul adı: Mardin Artuklu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Etik kurul karar tarihi: 10/11/2022

Etik kurul belgesi sayı numarası: 2022/12-7

Kaynakça

- Arslan, R. (2021). Salgın döneminde uygulanan uzaktan eğitime yönelik tutum ölçeği geliştirilmesi. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23, 369-393. <https://doi.org/10.36543/kauibfd.2021.017>
- Arslantaş, H. İ. ve Özkan, M. (2013). Eğitim müfettişlerinin hizmet içi eğitim ihtiyaçları. *Education Sciences*, 8(2), 179-192.
- Aslan, A., Göksu, İ., ve Karaman, S. (2018). Uyarlanabilir uzaktan hizmet içi eğitimin başarı ve eğitimin tamamlama süresine etkisi ile öğretmen görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45, 103-115.
- Ataunal, A. (2003). *Niçin ve nasıl bir öğretmen?* Ankara: Millî Eğitim Vakfı Yayınları. No: 4.
- Ayas, A., Çepni, S. ve Akdeniz, A. R. (1993). *Development of the Turkish secondary science curriculum. International Science Education*, 77(4), 433-440.
- Balaman, F. ve Tiryaki, S. H. (2021). Corona virüs (Covid-19) nedeniyle mecburi yürütülen uzaktan eğitim hakkında öğretmen görüşleri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 52-84.
- Bağdiken, P. ve Akgündüz, D. (2018). Fen bilimleri öğretmenlerinin teknolojik pedagojik alan bilgisi özgüven düzeylerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(2), 535-566. <https://doi.org/10.17152/gefad.357224>.
- Bal, M. S. ve Karademir, N. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknolojik pedagojik alan bilgisi (TPAB) konusunda öz-değerlendirme seviyelerinin belirlenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), 15-32. <https://doi.org/10.9779/PUJE468>.
- Buzpınar, V. ve Tosun, M. (2021). Üniversitelerde pandemi döneminde uzaktan eğitimin verimliliği üzerine bir araştırma (Sakarya Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Örneği). *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 116-125. <https://doi.org/10.25272/j.2149-8385.2021.7.2.05>
- Bümen, N., Ateş, A., Çakar, E., Ural, G. ve Acar, V. (2012), Türkiye bağlamında öğretmenlerin mesleki gelişimi: sorunlar ve öneriler. *Milli Eğitim Dergisi*, 194, 31-49.
- Chen, H., & Tseng, H. (2012). Factors that influence acceptance of web-based e-learning systems for the in-service education of junior high school teachers in Taiwan. *Evaluation and Program Planning*, 35(3), 398-406. <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2011.11.007>
- Creswell, J. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage.
- Çakmak, A. ve Uzunpolat, Y. (2021). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerine göre salgın döneminde uzaktan eğitim. *Tasavvur / Tekirdağ İlahiyat Dergisi*, 7(1), 855-892. <https://doi.org/10.47424/tasavvur.916587>
- Çalımfidan, M. (2007). *İnternete dayalı uzaktan eğitim ve uzaktan hizmet içi eğitim yöntemiyle bilgisayar eğitimi hakkında öğretmen görüşleri (Tuzla örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul:85,86.

- Çetin, N. (2008). Kuramsal liderlik çözümlerinin ışığında, okul müdürlüğü ve eğitilebilir durumsal liderlik özellikleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 74-84.
- Çıglık, H. ve Bayrak, M. (2015). Uzaktan öğrenme ve yapısalcı yaklaşım. *IJODE*, 1(1), 87-102.
- Delil, Y (2005). Yönetici asistanları ve büro çalışanlarının hizmet içi eğitimleri için bir web tabanlı uzaktan eğitim programı önerisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demirer, V. ve Dikmen, C. H. (2018). Öğretmenlerin FATİH projesine yönelik görüşlerinin teknolojik pedagojik alan bilgisi bağlamında incelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(1), 26-46. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.413735>
- D'Costa, A. (2020). Development and deployment of an online course for training in service teachers in digital skills. *Sambhāṣaṇ*, 1(8), 16-29.
- Ersoy, F. (2016). Fenomenoloji. A. Saban ve A. Ersoy (Edt.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* içinde (s.51-109). Anı Yayıncılık.
- Gökkyer, N. (2012). Öğretmenlerin hizmet içi eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve öncelikli ihtiyaç duydukları konular. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16(2), 233-267.
- Gökdere, M. ve Küçük, M. (2003). Üstün yetenekli öğrencilerin fen eğitimindeki durumu. türkiye örnekleme. *Kuramda ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 3(1), 101-124.
- Gönen, S. ve Kocakaya, S. (2006). Fizik öğretmenlerinin hizmet içi eğitimler üzerine görüşlerinin. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(19), 37-44.
- Gözler, A. (2009). Birleştirilmiş sınıflı okullarda görev yapan öğretmenlerin yeni ilköğretim programına yönelik görüşleri. *Education Sciences*, 4(3), 815-832.
- Günbayı, Cantürk, G. (2012). A comparison of primary school teachers and principals' computer technology usage level. *Journal of Human Sciences*, 9(2), 1443-1475.
- Gülşen, C. ve Yörük, G. (2021). Okul öncesi eğitim kurumlarında görevli öğretmenlerin hizmet içi eğitimleri. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(40), 1056-1070. <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.620>
- Harris, D. N. & Sass, T. R. (2008). Teacher Training, Teacher Quality and Student achievement. *National Center for Analysis Longitudinal Data in Education Research, Working Paper 3*, 1- 30.
- İşman, A. (2008). *Uzaktan eğitim*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karagöz, B. (2006). *Ortaöğretim (genel lise) resim-iş öğretmenlerinin millî eğitim bakanlığınca düzenlenen hizmet içi eğitim faaliyetlerine katılım durumları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kavuk, E. ve Demirtaş, H. (2021). COVID-19 pandemisi sürecinde öğretmenlerin uzaktan eğitimde yaşadığı zorluklar. *E-Uluslararası Pedagoji Dergisi*, 1(1), 55-73. <https://doi.org/10.27579808/e-ijpa.20>
- Keegan, D. (2013). *Foundations of distance education*. Routledge.

- Kocaoğlu, B. Ü. ve Akgün, Ö. E. (2015). Lise öğretmenlerinin fatih projesi teknolojilerini kullanmaya yönelik öz-yeterlilik inançları. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, 259-276. <https://doi.org/10.16991/Inesjournal.81>.
- Limon, İ. (2014). *Yüz yüze ve uzaktan hizmet içi eğitim faaliyetlerine yönelik öğretmen algıları (Sakarya ili örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Maden, S. ve Önal, A. (2021). Türkçe öğretimine yönelik hizmet içi eğitim faaliyetleri üzerine bir inceleme (2001-2017 Arası). *Milli Eğitim Dergisi*, 50(229), 295-318.
- MEB. (2022). “ÖBA üzerinden açılan eğitimlere 6 milyondan fazla katılım oldu”. <https://www.meb.gov.tr/>
- Özavcı, E. ve Çelikten, M. (2017). Öğretmen görüşlerine göre uzaktan hizmet içi eğitim uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm. *Turkish Journal of Educational Studies*, 4(2), 39-76.
- Özdem, C. (2007). *Uzaktan hizmet içi eğitim sistemiyle bilgisayar eğitimi uygulamasının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara:3.
- Özdemir, S. ve Yalın, H.İ. (1998). Öğretmenlerin hizmet içi eğiti ihtiyacının belirlenmesi üzerine bir araştırma. *VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. 9-11 Eylül 1998. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Yayınları Cilt I.
- Özkara, E. C., Konokman, G. Y. ve Yelken, T. Y. (2018). Eğitimde teknoloji kullanımı hizmetiçi eğitimine katılan öğretmenlerin TPAB özgüvenlerinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 371-412.
- Özmen, Ahmet ve Göktay Ediz. İ. (2002). *Uzaktan eğitim ve Dumlupınar Üniversitesi modeli. Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu*:8.
- Öztürk, M. ve Sancak, S. (2007). Hizmet İçi Eğitim Uygulamalarının Çalışma Hayatına Etkileri. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 2(7), 761-794.
- Öztürk, Ö. (2021). Eğitim ve Bilim (Ed. A.Kızılkaya Namlı). Türkiye’de 2001-2020 yılları arasında müzik öğretmenlerine yönelik düzenlenen hizmet içi eğitim programlarına genel bakış (s. 131-146). *Efe Akademi Yayınları*.
- Parmaksız, R.Ş. (2010). *Türkiye’de ve bazı Avrupa Birliği Ülkeleri’nde öğretmenlere yönelik hizmetiçi eğitim programları ve uygulamaları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara
- Pawan, F., Paulus, T.M., Yalcin, S. & Chang, C.F. (2003). Online learning: Patterns of engagement and interaction among in-service teachers. *Language Learning and Technology*, 7(3), 119-140.
- Sarisoy, B. ve Alcı, B. (2021). Hizmet içi eğitimde yaratıcı drama temelli aktif öğrenme uygulaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-29. <https://doi.org/10.9779/pauefd.732952>
- Taşlıbeyaz, E. ve Karaman, S. (2014). *Uzaktan hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin deneyimlerinin incelenmesi*. 7. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Taymaz, H. (1986). Okul yönetimi ve yönetici yetiştirme. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 19(1), 123-135.

- Tekin, S. ve Ayas, A. (2005). Kimya öğretmenlerine yönelik bir hizmet içi eğitim kursunun yansımaları: Akçaabat örneği. *Millî Eğitim Dergisi*, 165.
- Tok, H. ve Dos, B. (2010). Investigating the opinions of primary and high school teachers regarding online in-service education. *European Journal of Educational Studies*, 2(3), 331-338.
- Torkul, O. (2012). Uzaktan eğitim ve Türkiye’de yaygınlaşması önündeki engeller, *Eğitime Bakış, Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*. 8(23), 42-44.
- Tüzün, F. ve Yörük Toraman, N. (2021). Pandemi döneminde uzaktan eğitim memnuniyetini etkileyen faktörler. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 822-845. <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.780189>
- Yalın, H. İ. (2001). Hizmet içi eğitim programlarının değerlendirilmesi. *Millî Eğitim*, 150, 58-68.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Seçkin Yayınevi.